

Myroslav Lajuk (Ukrajina)

Narodil se na Zakarpatí (1990), žije v Kyjevě. Autor básnických sbírek *Mléči!* (*Osote!*, 2013), *Metrofobie* (*Metrofobija*, 2015), *Růže* (*Trojanda*, 2019) a románů *Důchodák* (*Baborňa*, 2016) a *Svět není stvořen* (*Svit ne stvorennij*, 2018). Laureát cen LitAkcent roku, Smoloskyp, Koronacija slova a dalších. Satirický román s rodinnou tematikou *Důchodák* se dostal do užšího výběru Knihy roku BBC 2016. Lajukovy básně byly publikovány anglicky, ázerbajdžánsky, arménsky, litevsky, polsky, rusky, česky (v časopisech *Plav* a *Texty*) a dalšími jazyky. „Představuju si básníka jako unikátního člověka, který neustále zachraňuje svět,” uvažuje Myroslav Lajuk. Mladý spisovatel mimo jiné moderuje pořad Čas poezie na Ukrajinské veřejnoprávní televizi a přednáší na Kyjevsko-mohyljanské akademii.

ukázky přeložili Petr Ch. Kalina, Milan Hrabal a Helena Pazdiorová

Zapomněl jsem, zapomněl

Obnažovali jsme se a nevěděli, že se to nedělá.
Zapomněl jsem, zapomněl. Sami jsme si vymýšleli hry.
Poslouchali jsme šmátrání nájezdníků nad námi.
Zapomněl jsem, zapomněl. Vymýšleli jsme moje jméno,
zbavovali jsme mě mého jména. Zapomněl jsem, zapomněl.

Slíbili jsme, že budeme snadno odpouštět a znovu milovat.
Zapomněl jsem, zapomněl. Slíbili jsme, že přijmeme Zaslepení jako dar.
Slíbili jsme, že budeme svítit jako sirka, která dohořívá a od ní se zapálí jiná.
Zapomněl jsem, zapomněl. A stal jsem se tak chladným,

jak může být jen druhé srdce,
v němž jsou ledové krystalky not
hudby stvořené tebou. Zapomněl jsem...

A stal jsem se natolik vidoucím,
že jsem uviděl Zaslepení z profilu, jako duše,
která vidí své tělo na prostěradle. A zapomněl jsem.

Zapomněl, zapomněl.

Objevitelé se nemýlí

Vášeň putování sklání hlavu
jako opojný duch v osadách, které žijí z výroby alkoholu.
Jdou kupředu, aby lidstvu předali cenné vědomosti –
objevitelé. Objevitelé
jsou při nacházení nových zemí rovnou předurčení k porážce.

Skládají první mapy a Afrika vypadá
jako velká švestka; Asie jako ze všech stran ohlodaný chleba
a řeky jsou ve skutečnosti mnohem užší.

Objevitelé jsou často předurčení k tomu,
aby vypadali jako neduživí a nedokonalí:
nevědí nic, kromě vlastních očí a pocitů.
Pak přicházejí další, už ozbrojeni stohy knih,
vybaveni přístroji, přicházejí po nakreslené trase,
procházejí se po švestce a říkají: to není švestka,
vážený pane, to jste se zmýlil! Není to švestka,
ale trs hroznů. Objevitelé jsou předurčení k porážce,
ale nová země je pro ně jako žena, v níž jsou první.
A napoprvé je nemyslitelné mýlit se,
když není, kdo by omyly opravil.
Protože pak by se celý život a celý svět musel nazývat

velkou chybou
a ne první láskou.

Srdce a jeho jméno

Měl jsem žebro navíc,
tak jsem ti ho dal,

měl jsem království a dal jsem ti půlku,
měl jsem něco, co jsem ti dal celé,
měl jsem Srdce, ale ono
mi nikdy nepatřilo:
tak jako chleba nepatří máslu, jako Růže nepatří ruce,
jako Ztráta nepatří slovům. Srdce,

které mám ve formálním vlastnictví, mi buší, buší
jako někdo, koho jsem – úmyslně nebo omylem –
zavřel do temné místnosti.

Srdce nazývám klíčem,
když zapomenou klíče a startuju auto
spojením drátků startéru.
Srdce je – stejně jako polibek – ovocným bonbónem.
Srdce nazývám polibkem, když na rtech cítím
tep jiného Srdce. Srdce –
když už to nemůžu vydržet –
vytáhnu z hrudi a nacpu do kapsy
zamaže mi nové modré džíny

a buší a buší.

Začali se vracet a vyprávět

Stále častěji se vracejí a vyprávějí.

Připomínají dědečky a babičky, lidi s životním příběhem,
kteří stejným způsobem mluví o tom, co prožili,
neuvěřitelná fakta a podobenství, chtějí, aby je poslouchali,
kladli doplňující otázky a přitakávali.

Jeden takový s ovázanou hlavou
na nádraží vyprávěl o muzikantovi, který si do války přivezl housle
a, když se nebojovalo – hrál, jindy si vzal zbraň a bojoval.
Jednou ale hodil samopal do kavylu, vytáhl z futrálu housle
a zahrál tak silně, jako by hrál bůh. A nepřátelé začali padat,
jako by je zasáhla kulka... Převaha však netrvala dlouho,
protože na straně nepřítele taky bojoval houslista, taky hodně dobrý,

doběhl do svého tábora pro nástroj a začal hrát
stejnou melodii – a teď padali naši.

A tak ti dva hráli, až kolem nich nezůstal
nikdo živý. Protože hudba nerozezná dobro od zla.

... No? Chce to snad někdo popřít? Kdo se opováží?

Muž na nádraží taky prohlásil, že touha po válčení
je lidskou přirozeností. Když si totiž člověk usmyslí, zabíjí,
a to i za pomoci hudby.

Chce to někdo popřít?

Po prezidentských volbách

Včera podruhé zvolili prezidenta. A co ty?
Včera jsi byl jako kočka (božítku, dítěti jsou čtyři roky
a duševně je normální). A dnes –
ve čtyři hodiny jsi překročil spící těla
a vytáhl ven všechny kastroly, abys je naplnil hlínou.
Z pole i podlesí, z těch míst, které patřily do tvého království,
jsi přinesl ostropestřec, zvonečky, plavuně
a vsadil je do nádobí. Z ledničky vytáhlš' žezlo –
čtyřprstý slepičí pařát: podivná rostlina!
Ale nic z toho se neuchytilo, padalo to na stěny nádobí
jako šíje mrtvých labutí.

Kdybyste se mě zeptali, co je to poezie, odpověděl bych přesně toto –
zasazovat utržené rostliny do hrnců.

Nevyhovuje vám taková odpověď? Dodávám tedy:
poezie připomíná myši, krtky a hraboše,
které kočky přinášejí na práh svým pánům.
Nikdo ty hlodavce nepotřebuje,
zároveň však nemohou nevyvolat shovívavé nadšení.
Nebo naopak: „Zase mi ta potvora přinesla ty krysy,
kočka jedna mizerná!“

Ani tato odpověď vám nevyhovuje? A co když vám řeknu,
že slepičí pařát vyklíčil?

Pátek

Přijde čas, kdy všechno skončí,
a jednou v sobotu budeme muset obracet řeky,
jako důchodce, kteří si popletli výletní skupiny.
Ve středu rozvěsíme
zelené šaty polí na dráty elektrického vedení.
A pak se na dně jezera budeme dívat na sebe do zrcadla,
budeme počítat vrásky: ach, jaká strašlivá únava...

A pak nebudou lidé, jenom krajiny; lidé jsou
věčně neměnní. Od pondělí do neděle,
ode dneška do časů Herakleita
z vršku támhleté hory se skutálel metr kamení.
Přijde čas, kdy všechno skončí,
a pak bude třeba vracet nazpátek:
slepovat červené hrnečky s bílými puntíky,
obnovovat lesní porosty,
ve čtvrtek si půjčovat u sousedů šroubovák,
v úterý kupovat v obchodě žárovky,
a v pátek

si pořídit novou kočku
a říkat jí tak stejně,
jako té staré.

smích a fyzika

tady není potřeba ani
ebonitová tyč kterou učitel fyziky tře o kožešinu
nebo vstávání vlasů na šedivém atomu jeho hlavy
když do třídy vchází nahé nožky
(říkali tomu radar)
ne – stačí aby netrefil přízvuk
v příjmení bondar

no proč se všichni smějete? to není normální
proč se smějete?!
kvůli prstu budete taky?
ukazuje svůj malíček
a všichni se řehtají

a potom celá třída na tři dva jedna teď
ukazuje dvacet sedm malíčků a on
rozený pedagog
zkušený učitel
se nemůže ovládnout

krásné stromy

když umřela wiśława szymborská můj soused odvedle
začal vycházet do sadu a říkat:
stromy stromy jaké vy jste všechny krásné – tak krásné
že si nejde vybrat na kterém z vás se oběsit

ovšemže nevěděl kdo je to szymborská
a kdybych mu řekl to jméno
ten stařík by se určitě přeptal
kdo že, natalja cimborská?

tak už se konečně oběs!
začala po něm později rvát jeho zlá manželka
která si u nás kdysi půjčila pět pytlů cementu
a zatím je nevrátila
(a navíc její nebožtík otec za války pomáhal fašistům!)

a muž odpovídal: ty stromy jsou tak krásné
že si nejde vybrat na kterém z nich se oběsit –
nakonec se jednoho dne oběsila sousedka
na vrbě

—

no dobře: trochu přeháním
neoběsila se ale umřela přirozenou smrtí
ale pět pytlů cementu
stejně nevrátila

nikola

vyháněl plevel a vrabce ze záhonů tak
jako lichváře z chrámu
vcházel mezi brambory kukuřici
ředkvičky kopr s takovým úsměvem
jako do kostela
a babička haňa vždycky bědovala
že on nikoho nemá tak rád
jako hrušeň co kdysi zasadil
uprostřed zahrady
mezi ořešákem a renetou
a ta hrušeň rodila nejlepší hrušky

učil mě přisprostlé lidovky
a posílal zpívat je babičce
za což mi dával sýrového koníka
v noci mě budil
podívat se na ježka
který šramotil kolem studny
nebo na sovu
která houkala na vršku třešně
nebo na lišku
která si nás nevšimla a krmila se na zahradě

dědo až se potkáme
já vám za sýrového koníka
zazpívám ještě hodně přisprostlých lidovek

a vaše hrušeň uschla
hned po vás

fragment románu **Svět není stvořen**

V té trávě se ukryl celý národ. Národ se skrýval v houštinách a v jeskyních, ve zpustlých a opuštěných budovách, ve sklepích. Národ se skrýval v komoře uklízečky, kde to nemilosrdně páchlo chemikáliemi, a ona národ přikryla cementově šedým hadrem. Národ se skrýval v jezeře: ležel na dně a dýchal slámkou a nad ním, jako veliká planeta, proplouval okoun a zhltl larvu komára. Národ se skrýval pod maskou kata, který se chystal useknout národu hlavu. Národ se skrýval na stromech – visel na oprátce a říkal: „Všechno v pořádku, nikde to netlačí“. Národ se skrýval ve slově „skrývat se“, přímo v písmenu „ý“, kterého si nepřátelé nevšímali. Skrýval se tak, že ho sotva budou moct najít.

... Machna, jeho vojsko a mě poranili do rukou a stehen, spadli jsme z koní, naložili nás na tačanku a odváželi a přitom se bránili střelbou z kulometů. A když na voze zastřelili kulometníka, obživlý, celý, sešivaný Machno se sám postavil za kulomet. Střelili ho do plíce – a on to přežil. Trefili do jater – a jemu se nestalo nic. Střelili ho do krku – ale on se jenom smál: no tak, ještě, ještě! střílejte, řežte, duste, ještě! Trefili ho do srdce – a on na to: cha cha, podívejte, jak to tady zvláště teče – blo-blo-blo, blo-blo. Machno sbíral kulky, které letěly jeho směrem. A v noci, když všichni usínali, vcházel do domů těch, co stříleli, a vkládal kulky do čel jejich prvorozených.

... Říkali nám banda. Kdo se ocitne u moci, ten přejmenovává všechno, jak sám chce. Zraněný Machno nechodil, nesli ho anebo vezli. Když jsme se blížili k Dněstru, všechno za námi hořelo. Hořela pole, lesy, vesnice, lidé, hřbitovy, bohové. Hořelo všechno, protože oheň ničí starý svět, aby povstal nadobro nový, ne nutně lepší. Nikdo kromě vítězů neměl jistotu, že se z takové ohavnosti zrodí něco důstojného. Konečně jsme se dostali do ořešákového lesa, na předposlední hranici. Les byl celý ze zplanělých vlašských ořešáků, na první pohled stály pravidelně jeden vedle druhého, strom vedle stromu. Avšak tu a tam se objevily mladé nebo uschlé stromy, keře, které kazily symetrii. Cokoli kulturního se dá až příliš snadno přeměnit na divoké, mnohem rychleji než naopak. K tomu stačí zkrátka nedělat nic. Pod námi čvachtala měkká zem, příliš měkká. Bořily se nohy a kopyta, kola i schopnost uvažovat, tráva se svými kořeny za takovou půdu sotva udržela.

„Jsou určitě ještě moc zelené,“ promluvil ke mně poprvé za celé dění sám baťko Machno, když uviděl, jak vyloupávám ořech ze zelené slupky.

„Podíváme se,“ rozevíral jsem v dlani skořápku. A opravdu, jádro ještě nebylo úplně vytvarované.

„Zato z rukou to sedm dní nesmyješ,“ řekl baťko.